

Verdiskaping med hjorten som utgangspunkt

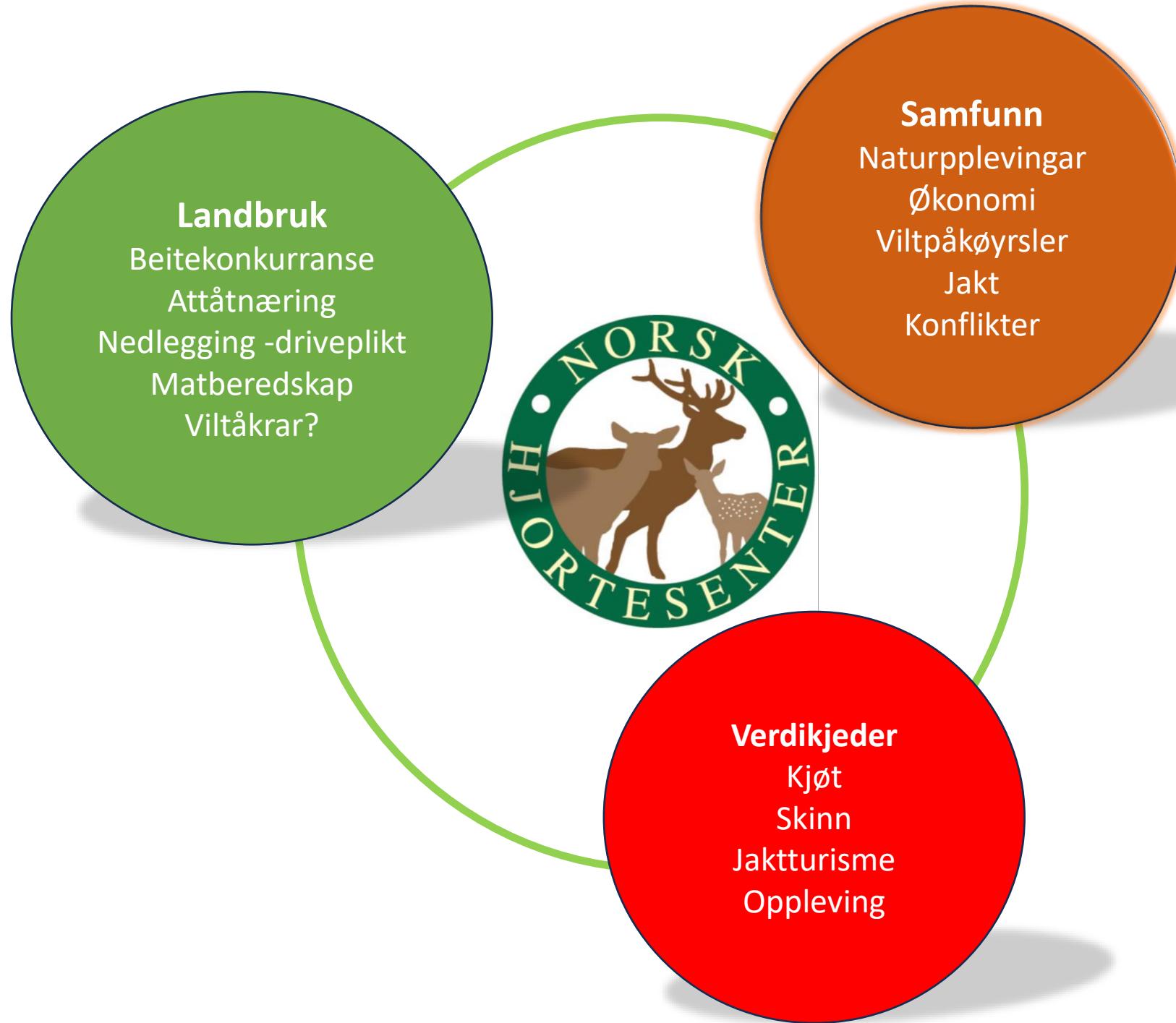

Jon Anders Stavang - Stiftinga Norsk Hjortesenter

Innhald

- Litt om Stiftinga Norsk Hjortesenter og forvaltning av hjort
- Nasjonal landbrukspolitikk og konsekvensar av denne
- Kostnadar (og inntekter) ved høg hjortestamme
- Verkemiddel som kan skape vinn-vinn for landbruk og samfunn
 - Innovasjon, dialog, samskaping og merkevare – jaktlaboratorium Svanøy
 - Meir viltkjøt Vestland - verdiskaping basert på viltressursen
 - Driveplikt og arealtilskot – førebygge skade på hjort og innmark
- Oppsummering

Forvaltning

(c) Johan Trygve Solheim 2022

Video

Video: Johan Trygve Solheim©

Forvaltning

Oppdrett

Slakteri

Kjøtbehandling

FOR MATELKERE
Speka hjortelår
799.00 kr

FOR MATELKERE
Viltplate
599.00 kr

TOMT PÅ LAGER

TOMT PÅ LAGER

FOR MATELKERE
Hjorteburger
350.00 kr

FOR MATELKERE
Hjorteburger 24-pa
1,225.00 kr

Norsk Hjortesenter

- eit nasjonalt kompetancesenter -

Forvaltning av villhjort

Oppdrett

Kjøthandtering og rein mat

Innovasjon og verdiskaping

Dialog – formidling

Etablert som stiftelse år 2000

6 fast tilsette (drift, kurs, seminar, konsulent, produkter mm.)

150 tamme og 150 ville hjortar

Studenter og praktikanter frå heile verda

Viktige oppdragsgjevarar:

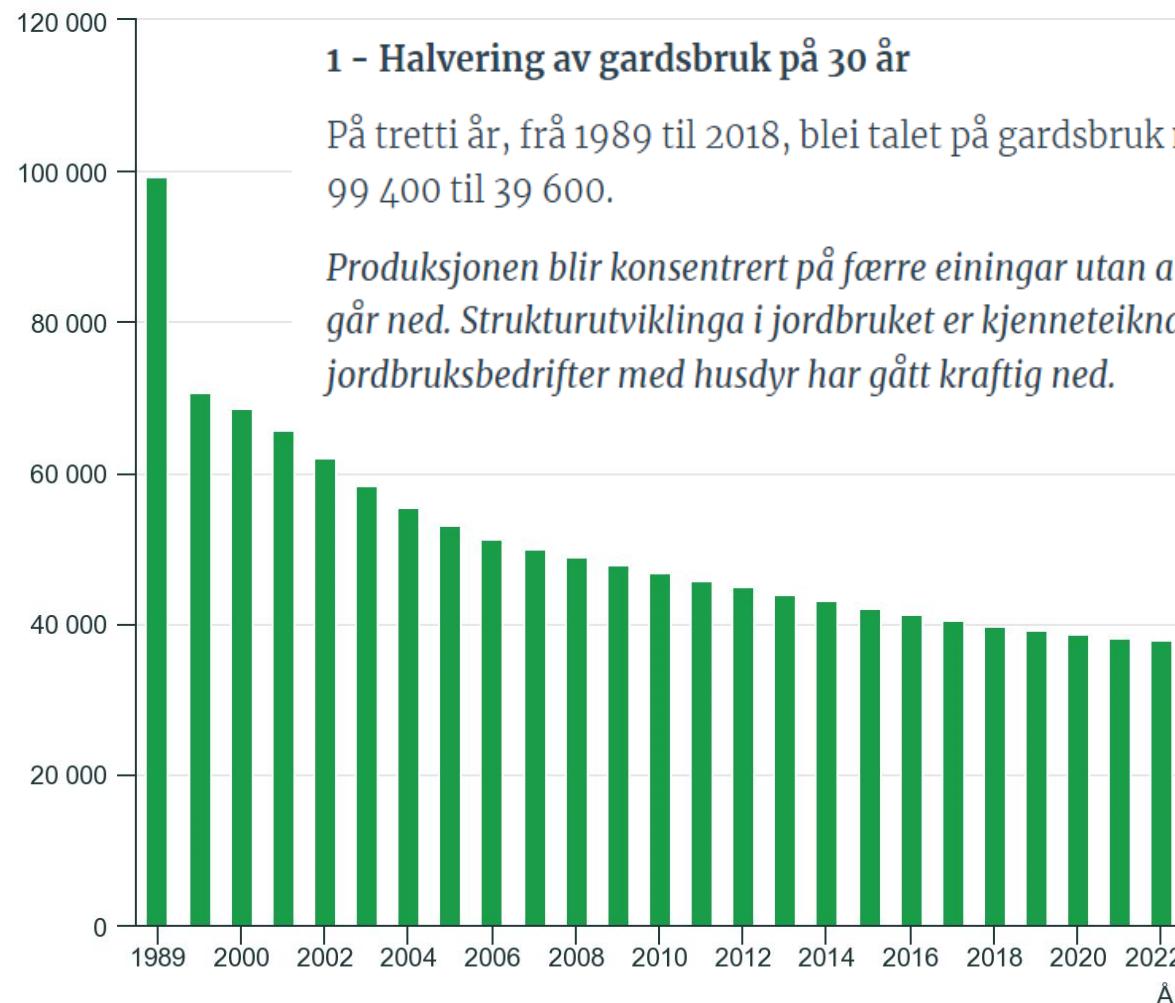
- Landbruks- og matdepartementet
- Miljødirektoratet
- Vestland fylkeskommune og kommunar i heile Norge
- Grunneigarar, hjortebønder, jegerar og folk flest

Viktige utviklingstrekk i norsk landbruk

Antall gårdsbruk

Gårdsbruk

1 - Halvering av gårdsbruk på 30 år

På tretti år, frå 1989 til 2018, blei talet på gårdsbruk meir enn halvert frå 99 400 til 39 600.

Produksjonen blir konsentrert på færre einingar utan at samla produksjonsvolum går ned. Strukturutviklinga i jordbruket er kjenneteikna ved at talet på jordbruksbedrifter med husdyr har gått kraftig ned.

Kilde:

Gårdsbruk, jordbruksareal og husdyr, Statistisk sentralbyrå

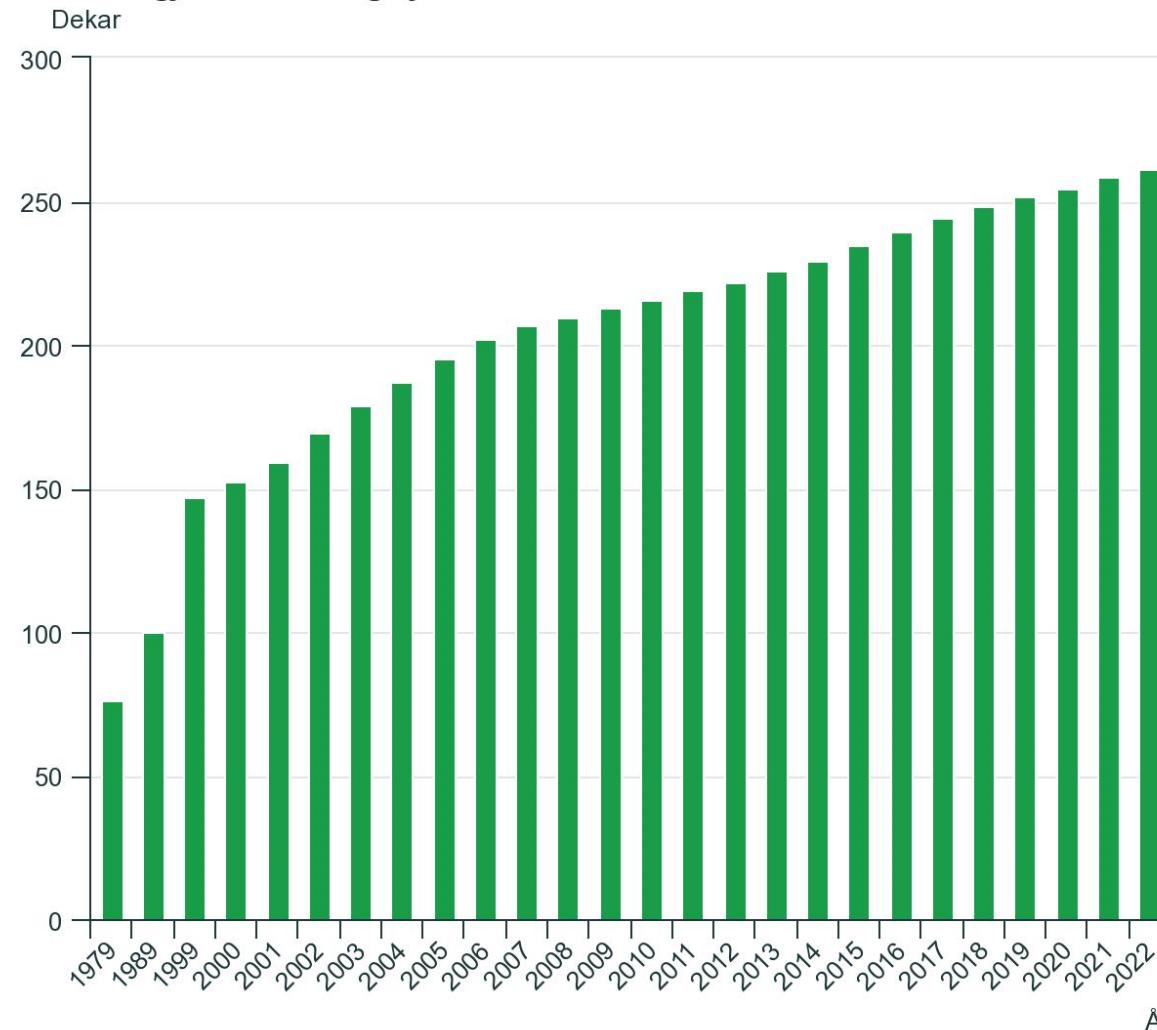
Det har blitt færre gårdsbruk i Norge de siste ti årene. Norges Bondelag er bekymret. (Foto: Gorm Kallestad / NTB)

Ett gårdsbruk er lagt ned hver eneste dag det siste året

Viktige utviklingstrekk i norsk landbruk

Bønders gjennomsnittlige jordbruksareal

2 - Stadig større bruk

I 1999 hadde gjennomsnittsbruket 147 dekar jordbruksareal. I 2018 var talet 249 dekar.

Gjennomsnittleg jordbruksareal på bruka som er i drift, blir stadig større.

3 - Leigejord er viktig

Omtrent 45 prosent av jordbruksarealet er leigejord.

Leigejord har hatt aukande betydning gjennom hele etterkrigstida. Dette heng saman med at driftseiningane er blitt større, og ein treng større areal enn det garden har sjølv.

Kilde:

Gardsbruk, jordbruksareal og husdyr, Statistisk sentralbyrå

Landbrukspolitikk – konsekvensar og moglegheiter

- Effektivisering – frigjort arbeidskraft til industri- og servicenæringer
- Sentralisering - folk flyttar til sentra og dei store byane for utdanning og jobb
- Landbruket er likvel svært viktig for distriktet!
- Men landbruket er **ikkje** det som sikrar positiv folketalsutvikling i distrikta
 - På kysten er fiskeri og havbruk viktig
 - Turisme
 - Grunderverksemder
 - Statlege arbeidsplassar (?)
 - Jakt er ein viktig faktor for at mange kjem tilbake til heimbygda
 - **Meir Viltkjøt**

Større gårdar – meir intensiv drift

Hjorten rundspiser Birger (21) – landbruksministeren kan ikke løse problemet

Hjorten har spist opp store deler av avlingen til den unge melkebonden. Nå frykter han å måtte sende kyrne sine til slakting.

Annabelle Kårvåg Sørensen
Journalist

Publisert 14. aug. 2021 kl. 10:17
Oppdatert 14. aug. 2021 kl. 17:47

Artikkelen er mer enn to år gammel.

- Store investeringar
- Avlingsnivå avgjerande for god lønsemeld
- Hjortebeiting kan medføre store avlingstap

Viktig å sjå alle sider

- Norsk Hjortesenter snakkar med alle og samarbeider tett med Bondelag, NJFF, grunneigarar, forvaltninga med fleir
- Landbruk:

NLR Vest SA
GROVFØR · 26 NOVEMBER 2021

Har du råd til å føre på hjorten?

Alt vert dyrare! Det er tøft å vere bonde om dagen; mange bønder uttrykkjer fortvilning og sinne over utviklinga i landbruket. Det er sterkt prisstiging på varer og tenester, samstundes som bøndene si inntekt ikkje har same utvikling.

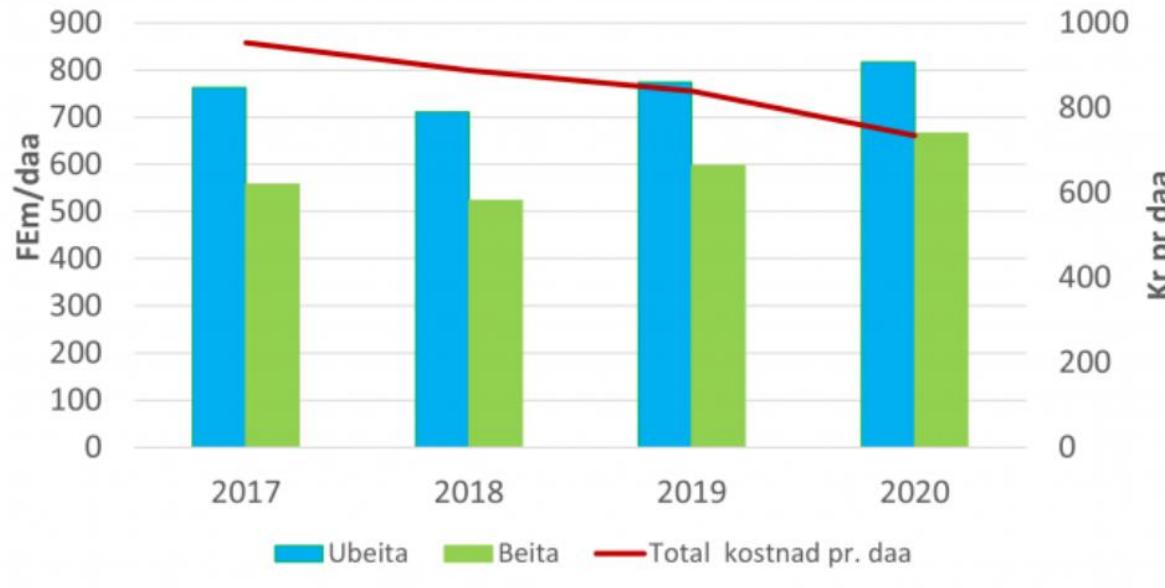
NLR Nordvest

 Norsk Landbruksrådgiving
Arve Arstein
Rådgjevar økonomi og jordbruk
NLR Vest SA

 NORSK HJORTESENTER

Avling og kostnad hjorteskade

Norddal i Fjaler 2017-2020

Figur: Avlingsnivå etter hard hjortebeting og kostnad dette påfører bonden, som må erstatte tapt avling med kraftfôr og innkjøpt grovfôr.

Reduser hjortestammen!

Kostnaden med ein stor hjortestamme er ikkje så openberr som andre kostnader. Min påstand er difor at mange bønder ikkje er klar over kva dette betyr for driftsresultatet på garden. I ei næring med låg lønsemd er det uhøyrt at hjortestammen skal påføre enkeltbruk store ekstrakostnader. Grunneigarar og forvaltinga må ta grep for å redusere hjortestammen. Det er det einaste tiltaket som verkeleg vil monne!

PT-910 Jordbruksareal i drift og antall søker

Rapporten viser antall søker med jordbruksareal og antall dekar jordbruksareal (sum for alle vekstgrupper) som ble drevet aktivt i vekstsesongen.

Datagrunnlaget er sist oppdatert: 12.06.2023

PT-910 2022 Trøndelag	Kommune	Totalareal	Antall søker
Trøndelag (50)	Flatanger (5049)	9 119	43
Last ned tallgrunnlag	Frosta (5036)	23 160	79
Tilbake til fylkesoversikt	Frøya (5014)	7 213	47
Kilde: Landbruksdirektoratet	Grong (5045)	19 488	50
	Heim (5055)	35 389	151
	Hitra (5056)	15 194	61
	Holtålen (5026)	16 821	69
	Høylandet (5046)	20 173	57

Teoretisk reknestykke – kostnadar og inntekter av hjort på Hitra

- 10 000 dekar fulldyrka mark på Hitra * 600 kr tapt grovfor per dekar til hjort = **6 000 000 kr**
- **Aktive bønder (61) dekker kostnaden, dei største tapar mest**
- Kostnad per hjort:
- $6\,000\,000\text{ kr} : 1200\text{ hjort} = \text{5000 kr per hjort}$ for fri tilgang til fulldyrka mark

Er det inntekter på hjorten?

- Utleige: $5000\text{ kr} * 1200\text{ hjort} = \text{6 000 000}$
- **Alle grunneigarar deler på inntektene**
- Andre ringverknadar? Overnatting, mat, drikke, drivstoff, positiv helseeffekt, osv: $5000\text{ kr per hjort} = \text{6 000 000}$
- **Samfunnet deler på inntektene**

Netto = 6 000 000

Betalingsvillighet ?:

Eksempel 1.

25 000 kr for 3 jaktdagar (kalv og ungdyr)

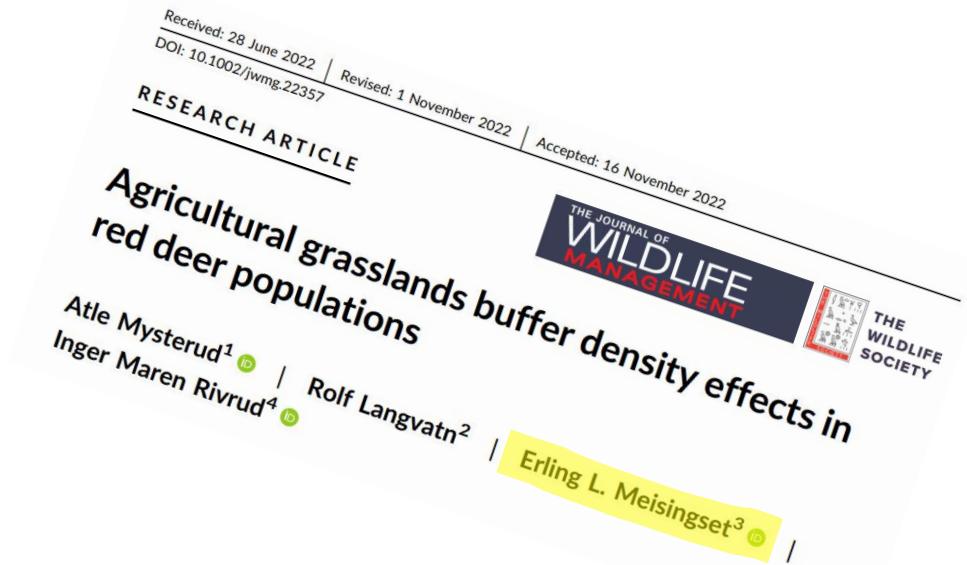
Eksempel 2.

Gratis jakt

Beiteskader og kostnadsfordeling

- Tilgang på gode beiter reduserer negative effektar av høg tettleik (Mysterud mfl. 2023)
- Flott!.... Eller?
- Er det dei som baserer levebrødet sitt på gode grasavlingar som skal betale for høg tettleik av hjort?
- **Eksempel:** Ein mjølkeprodusent paktar 4 andre gårdar og sitt eige. Dei 4 andre vil ha mykje hjort å jakte på, men gardbrukaren må bere kostnaden
- Kva kan ein gjere for å redusere konfliktnivået og skape vinn-vinn situasjon?

Vinn-vinn, synergiar og samarbeid

- «Jaktlaboratorium Svanøy»

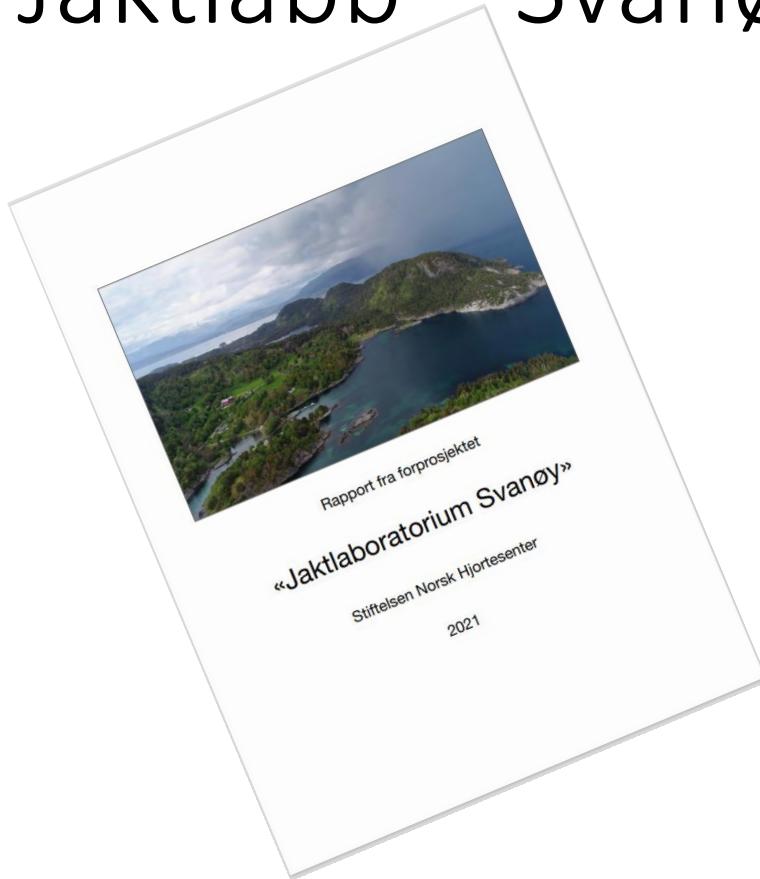
- «Meir viltkjøt»

- Driveplikt etter jordlova – nasjonal beredskap

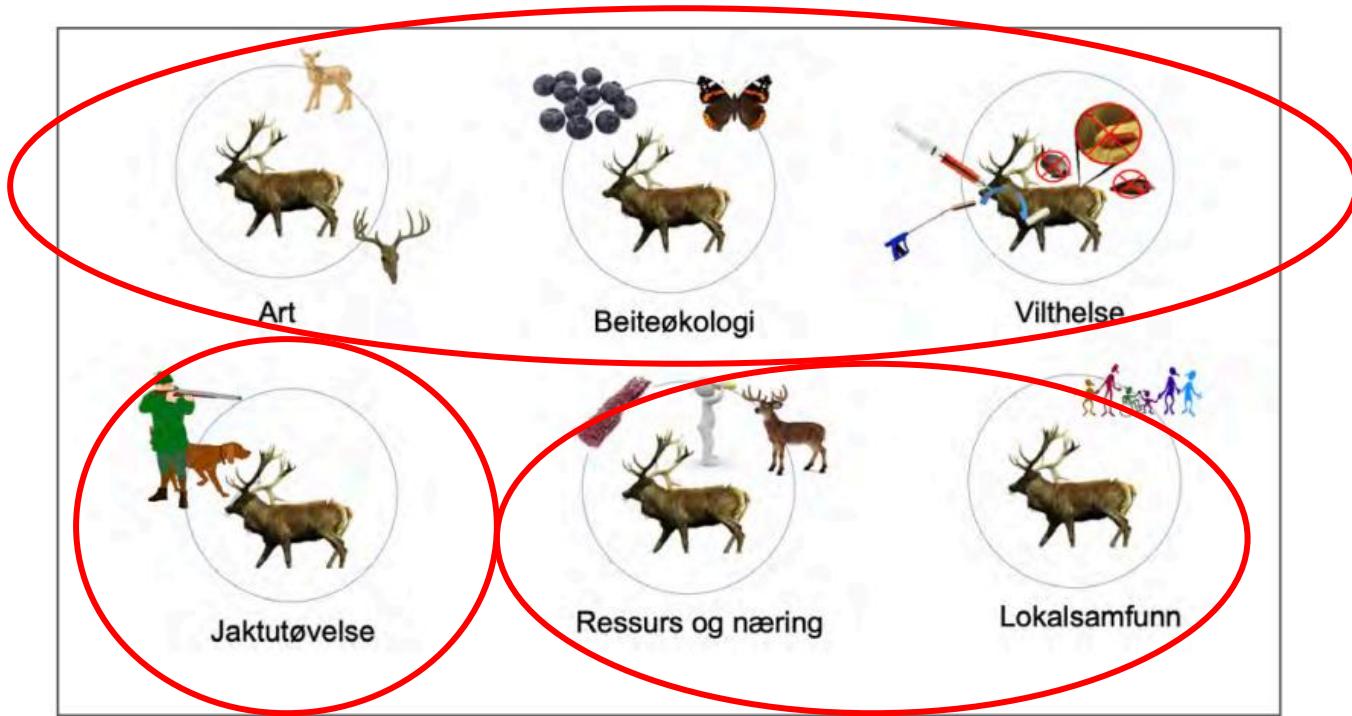

Jaktlabb – Svanøy som modell

Det er definert tre satsningsområder for «Jaktlab Svanøy». Disse er:

- «Fremtidens artsforvaltning»
- «Én helse»
- «Lokal verdiskaping»

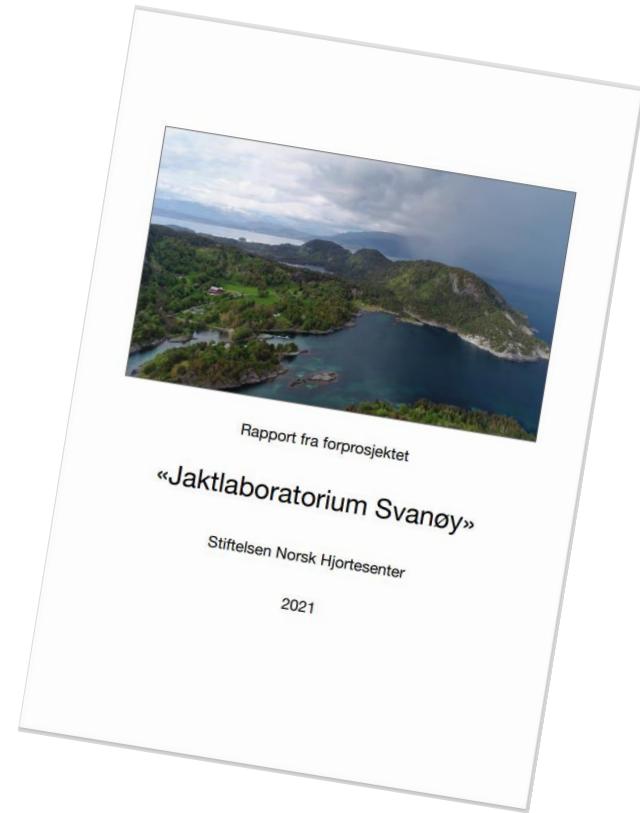

Figur 6 Figuren illustrerer viktige kunnskapsområder som inngår i «Jaktlab Svanøy». Erfaringer fra langtidsstudier på andre arter er med på å styrke «Jaktlab Svanøy». En annen styrke er den tverrfaglige kompetansen som er knyttet til jaktlaben. Kompetanseområdene er overlappende.

Jaktlabb – Svanøy som modell

- Konflikter i lokalsamfunnet har kostnadar ut over dei reint økonomiske
- Samfunnet totalt sett må gå i pluss, men kostnadar og inntekter må delast
 - Inntekter frå jaktturisme forlenger tradisjonell turistsesong
 - Kostnadar - tiltak for å redusere beiteskader, samarbeide om forproduksjon og innkjøp, viltfond som verkemiddel?
- Hjorteviltet er først og fremst ein ressurs!

Hjorteviltet som ressurs

- Opplevingar
- Kjøt
- Turisme i skuldersesong
- Verdiskaping – **potensial** til å utvikle verdikjeder
- Attåtnæring

ARTIKLER, HJORT, MAT, UKATEGORISERT

Samarbeid er nøkkelen til suksess

POSTET DEN 30. NOVEMBER 2020 AV ADMINISTRATOR HJORTESENTERET

I jaktsesongen 2021/2022 var det **136 900** aktive jegere i Norge. De felte drøyt 29 000 elg, drøyt 52 000 hjort og ca. 5600 villrein. Av småvilt ble det felt nær 35 000 rådyr og nesten 160 000 ryper.

Meir viltkjøt Vestland

- Viltbehandlingsanlegg, kvalitet og hygiene i alle ledd frå skog til bord
- Verdikjede basert på vill og tam hjort – sikker/stabil varestrøm
- Gjere viltkjøt meir tilgjengelig for alle – butikkar, restaurantar, hotell – fokus på lokale verdikjedar?
- Merkevare, politisk forankring
- Arbeidsverkstad og webinar i haust

MER VILTKJØTT
WORKSHOP SVANØY
26. NOVEMBER 2020

Hva leter du etter?

HJEM BLOGG VIDEO AKTIVITETER NETTBUTIKK INFORMASJON KONTAKT OSS

Setter seg i førersetet og vil øke verdiskapingen

POSTET DEN 10. MARS 2022 AV ADMINISTRATOR HJORTESENTERET

Velkommen til Tor Andre Ljosland, hovudutvalsaileiar for næring i Vestland fylkeskommune

10 mar

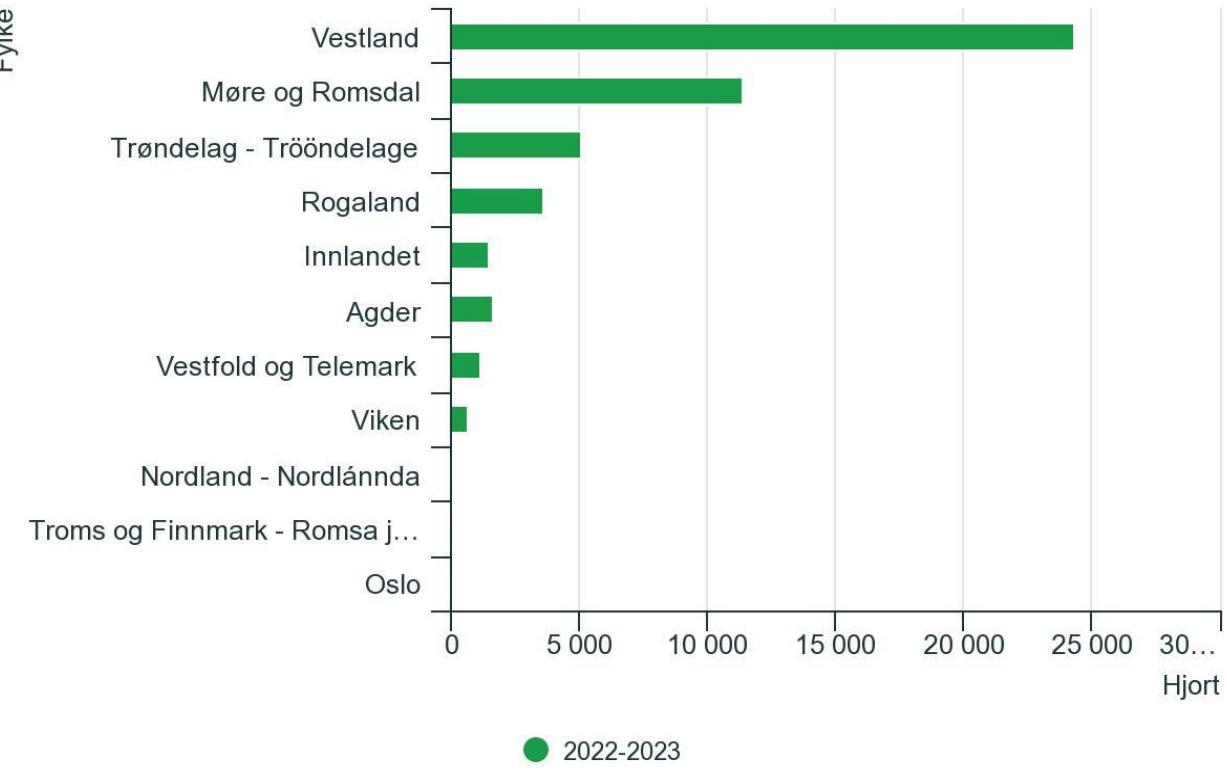
Vestland husar den største hjortebestanden

Antall felte hjort

Kilde: [Hjortejakt, Statistisk sentralbyrå](#)

Antall felte hjort fordelt på fylke

Kilde: [Hjortejakt, Statistisk sentralbyrå](#)

Salg og kjøp av viltkjøtt -
matoppskrifter
Terje Hunemo · 6 t ·

Fjellelg, kalv, ca 50 kg. Selges hel for 100 kr/kg, hyl ut om du vil ha godt kjøtt i frys i høst og vinter 😊
Kan parteres og vakumeres, da er prisen 230kr/kg.

Skutt 7 oktober.

Leveres mellom Fyresdal og Arendal/Kristiansand

4

Like 4

Comment 2

Share

Status for viltkjøtnæringa i dag

I Vestland:

- Lita næring med færre enn 100 årsverk
- Felte hjort: desidert størst
- Oppdrett: Liten andel i Vestland

P178	Hjort, 1 år og eldre	103	4445	Dyr
P179	Hjort, under 1 år	94	2093	Dyr

P178	Hjort, 1 år og eldre	11	358	Dyr
P179	Hjort, under 1 år	10	235	Dyr

Ifbm. prosjektet «Mer viltkjøtt Vestland»

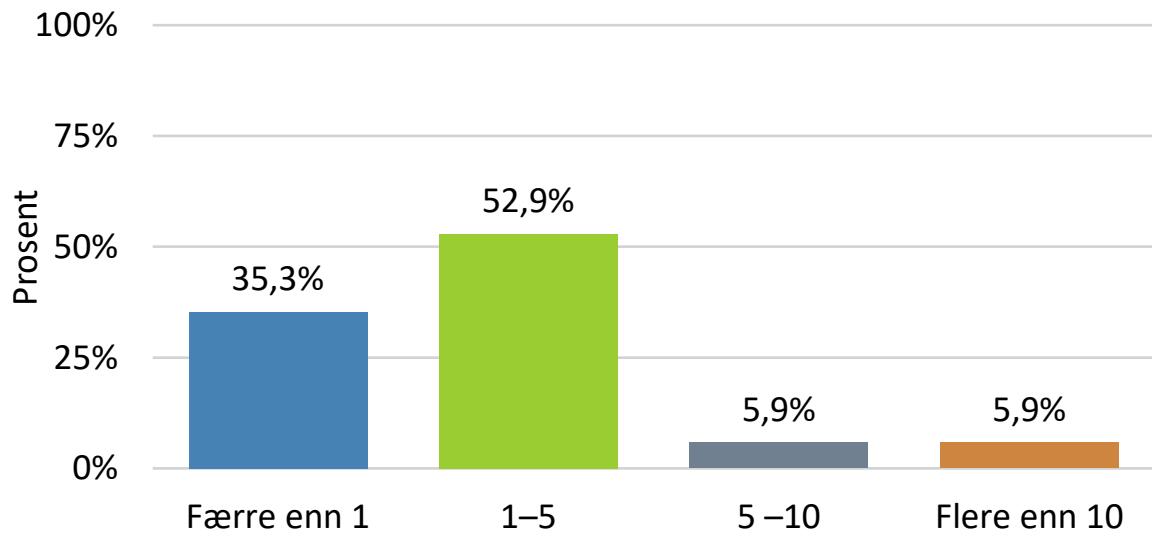
Kartlegging av hjort som næringsvei i Vestland:

Spørreundersøkelse og intervjuer blant
godkjente virksomheter for håndtering av
hjortekjøtt i Vestland

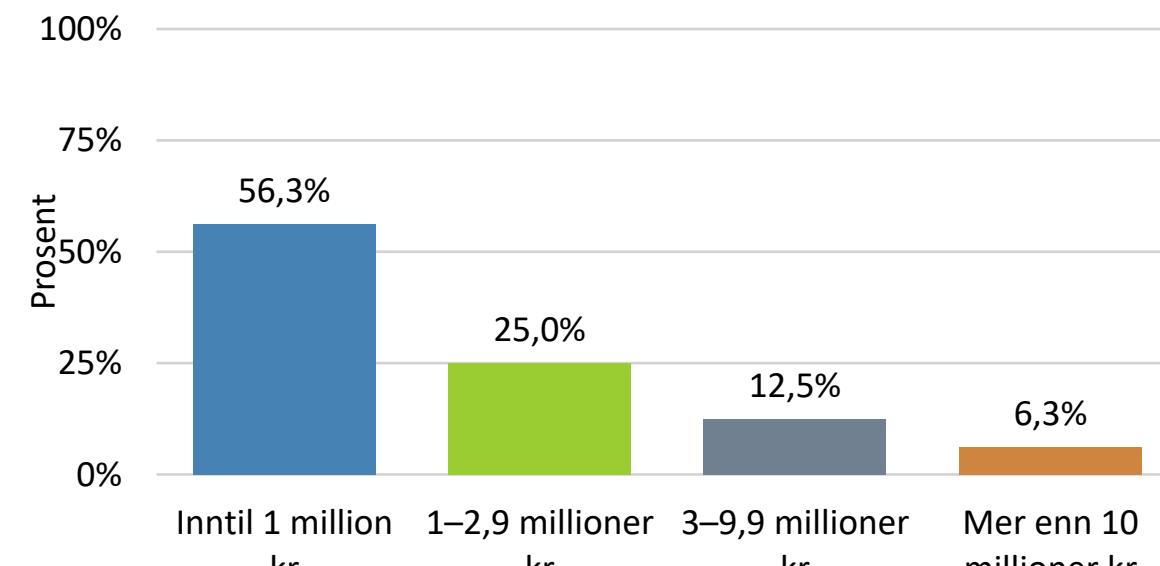
(c) Johan Trygve Solheim 2010

Omsetning – små og få aktørar

- Aktiviter i bedriftene:
 - Nedskjering
 - Slakting
 - Vidareforedling

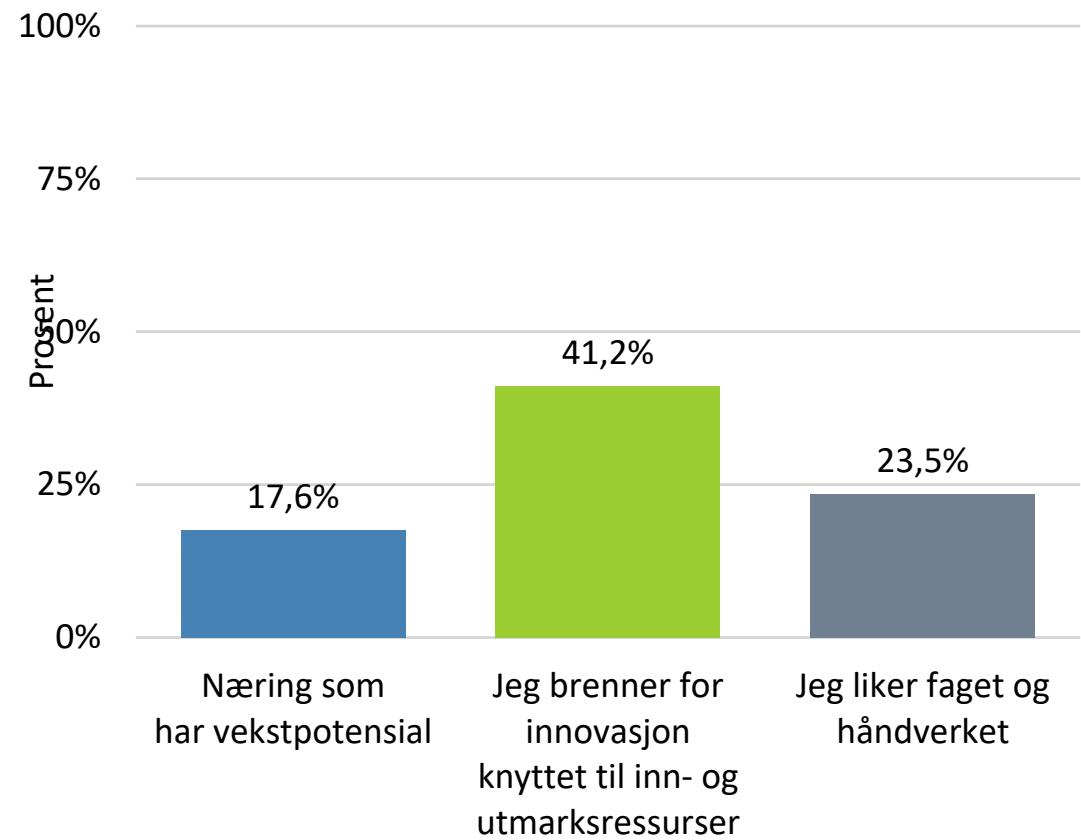

- Omlag 40 millionar i omsetning per år

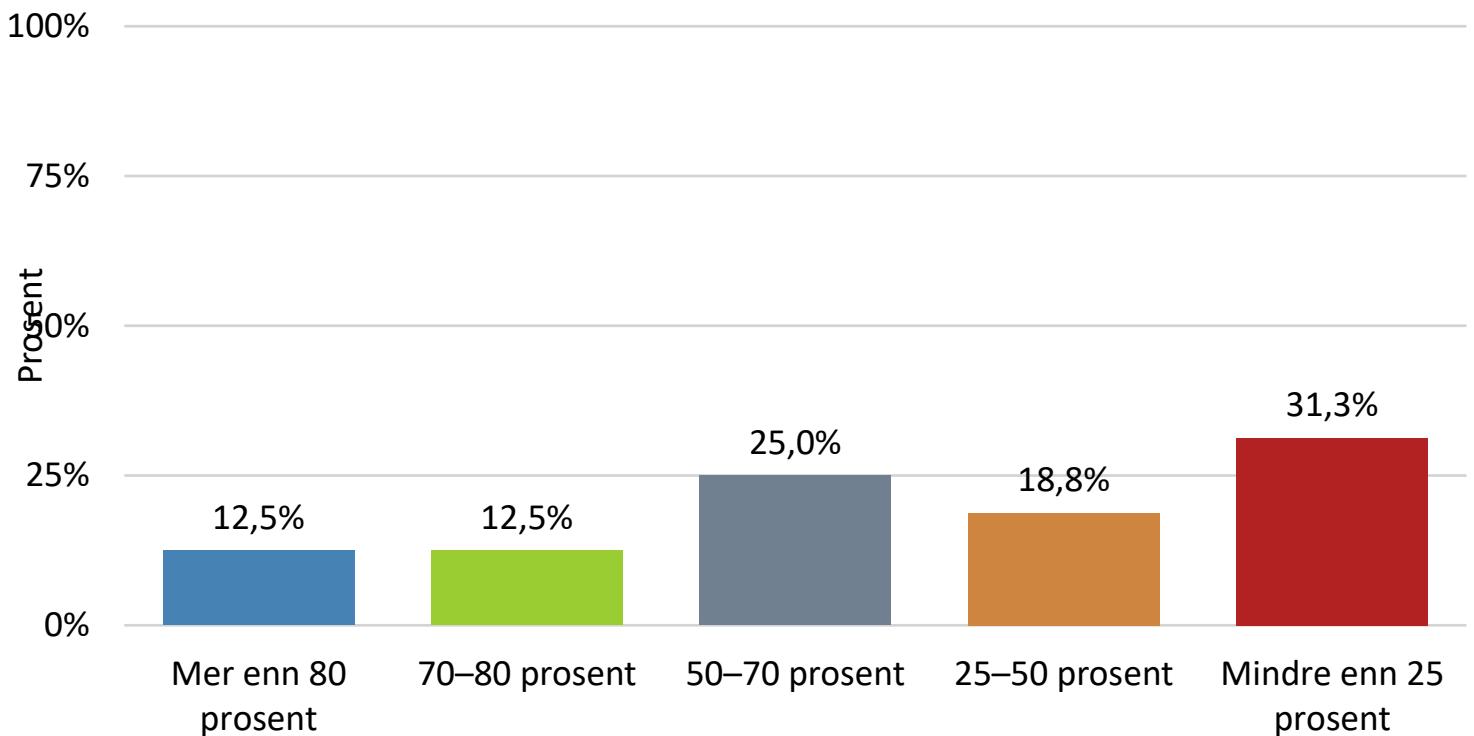
Motivasjon for å drive med viltkjøt

- **Innovasjon!**
- Eiga bedrift har vekstpotensial
- Fag og handtverk

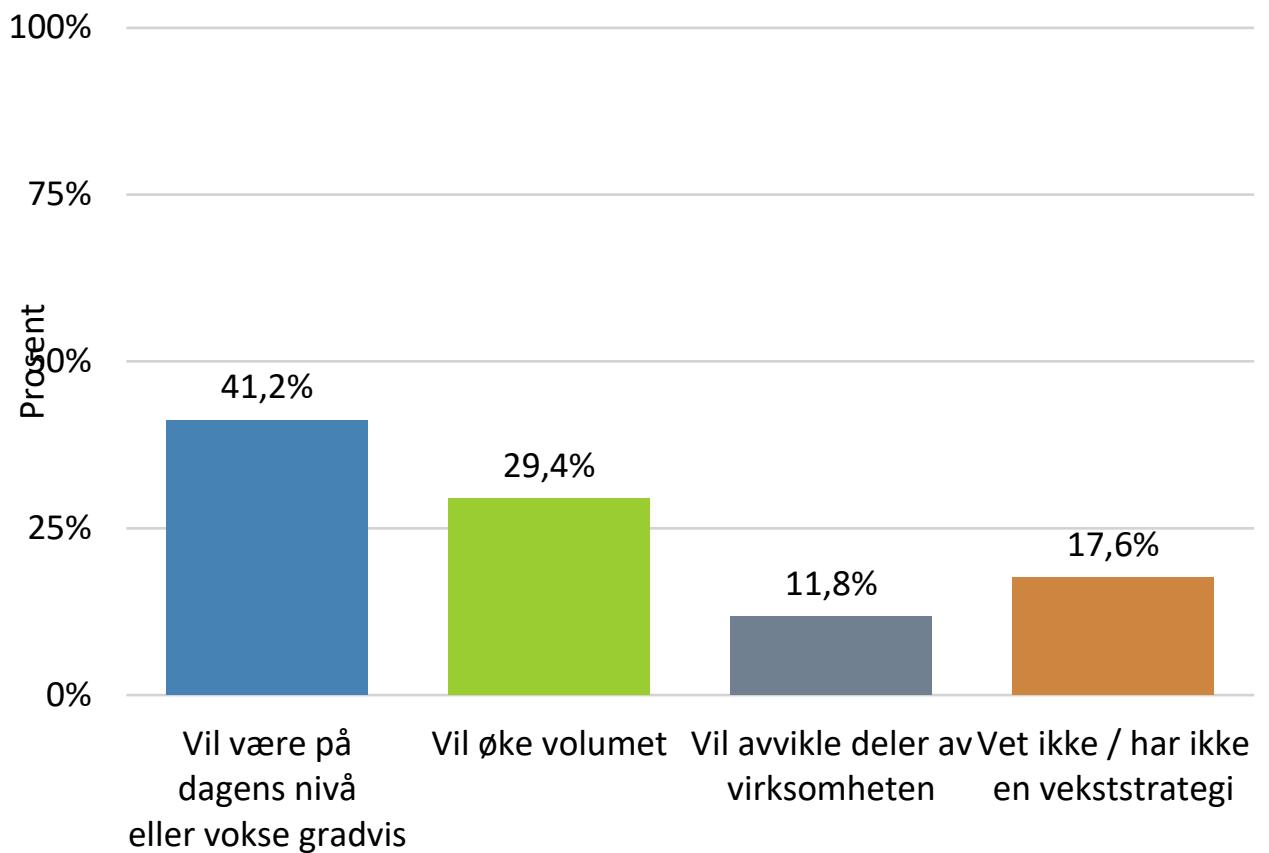
75% av aktørane har ledig kapasitet

- Fylle opp kapasiteten vil auke omsetning og truleg lønsemda

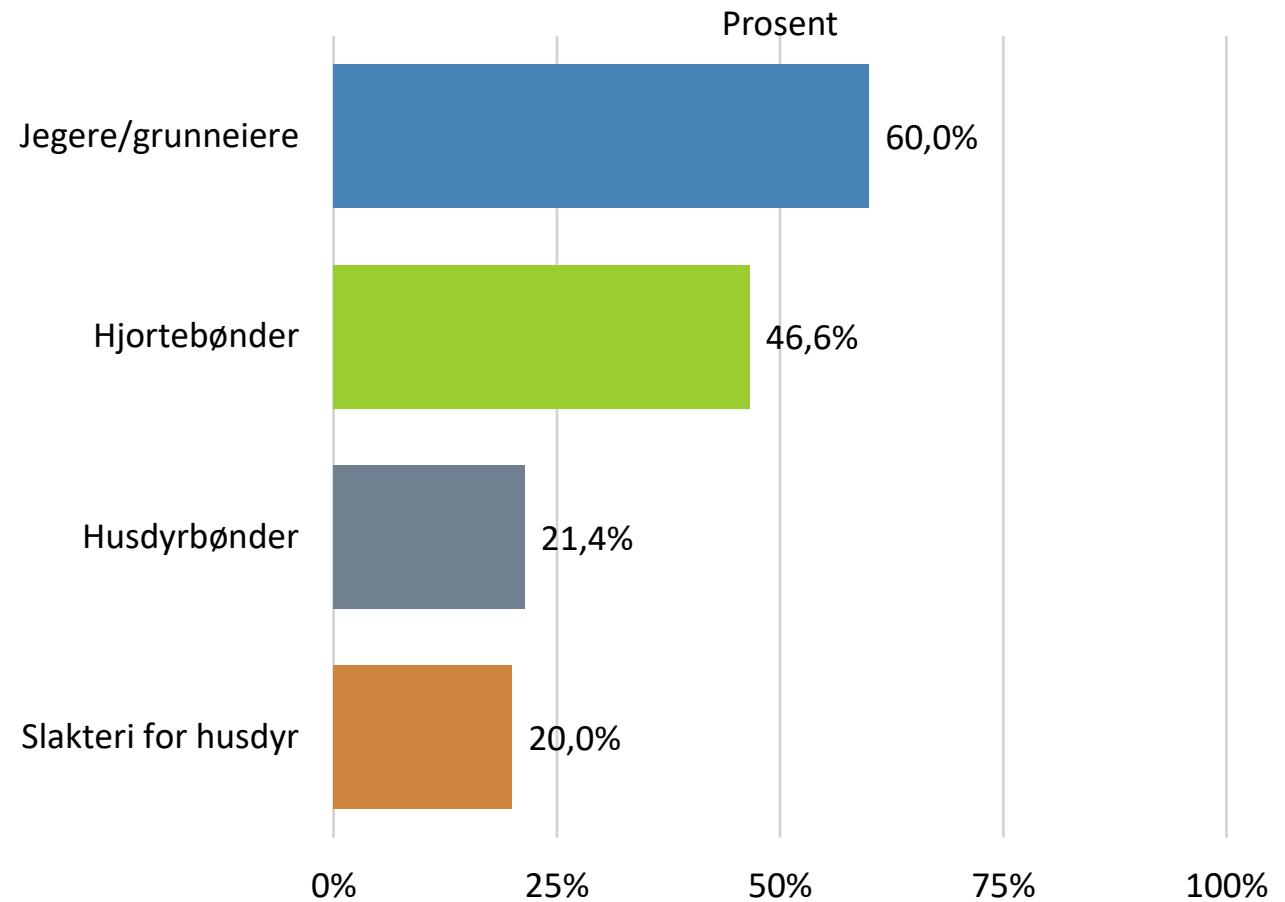
Optimisme

- 70% vil oppretthalde eller auke volumet som går gjennom anlegga

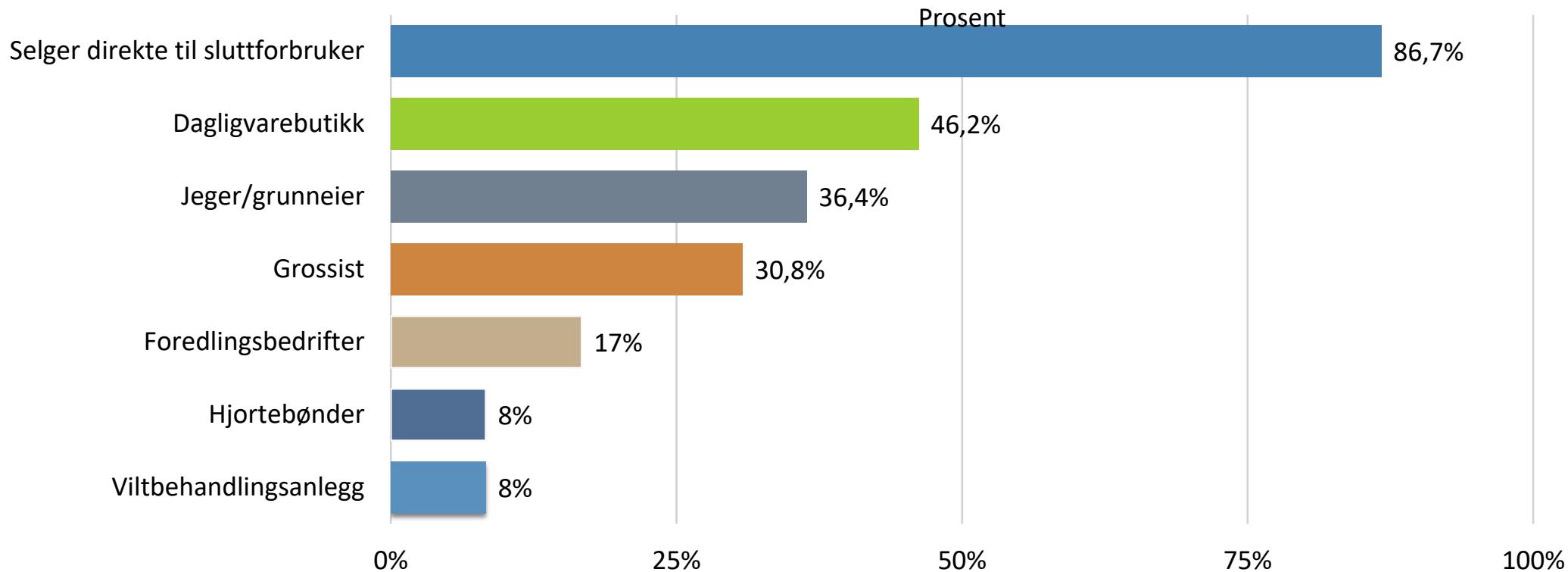

Kjøt frå ulike kjelder

- Ujamn råvaretilgang (jakt)
- Også andre husdyr

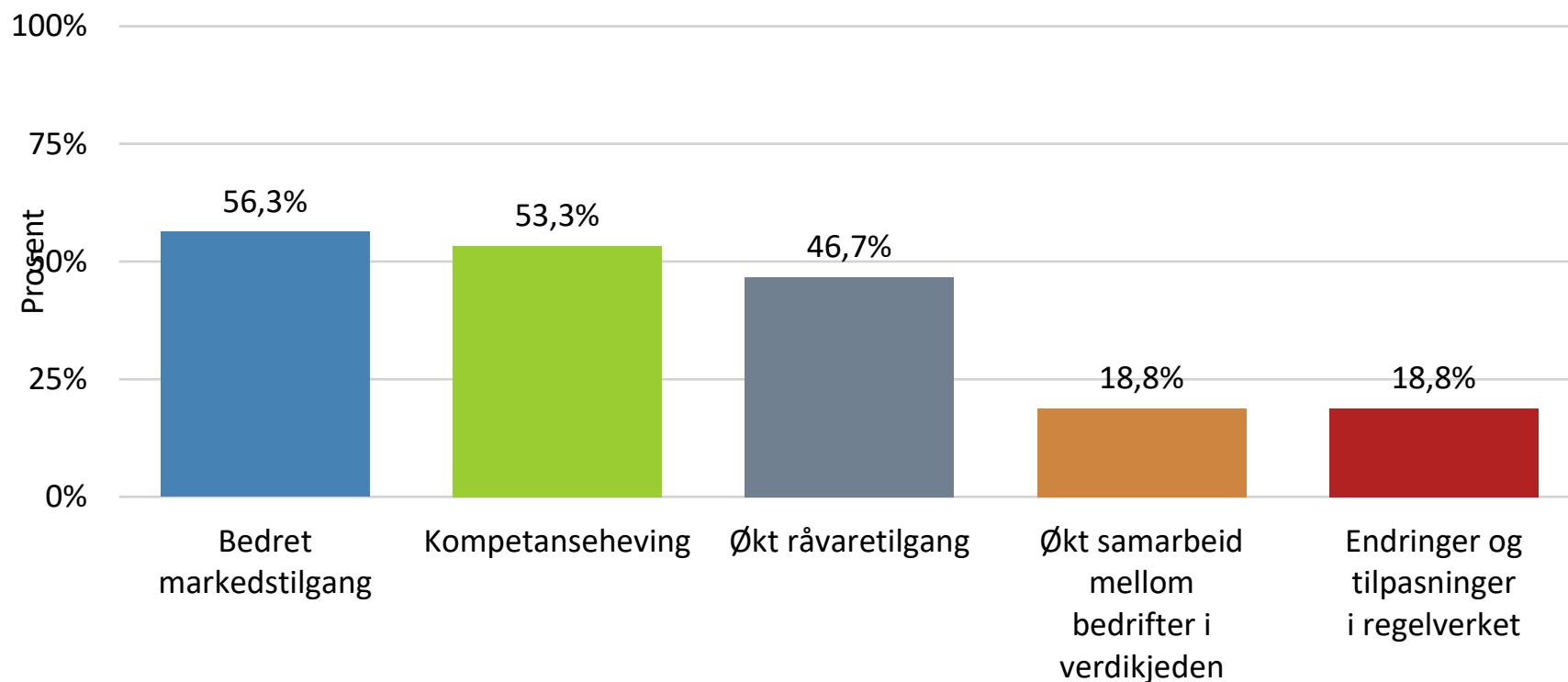

Divers kundegruppe

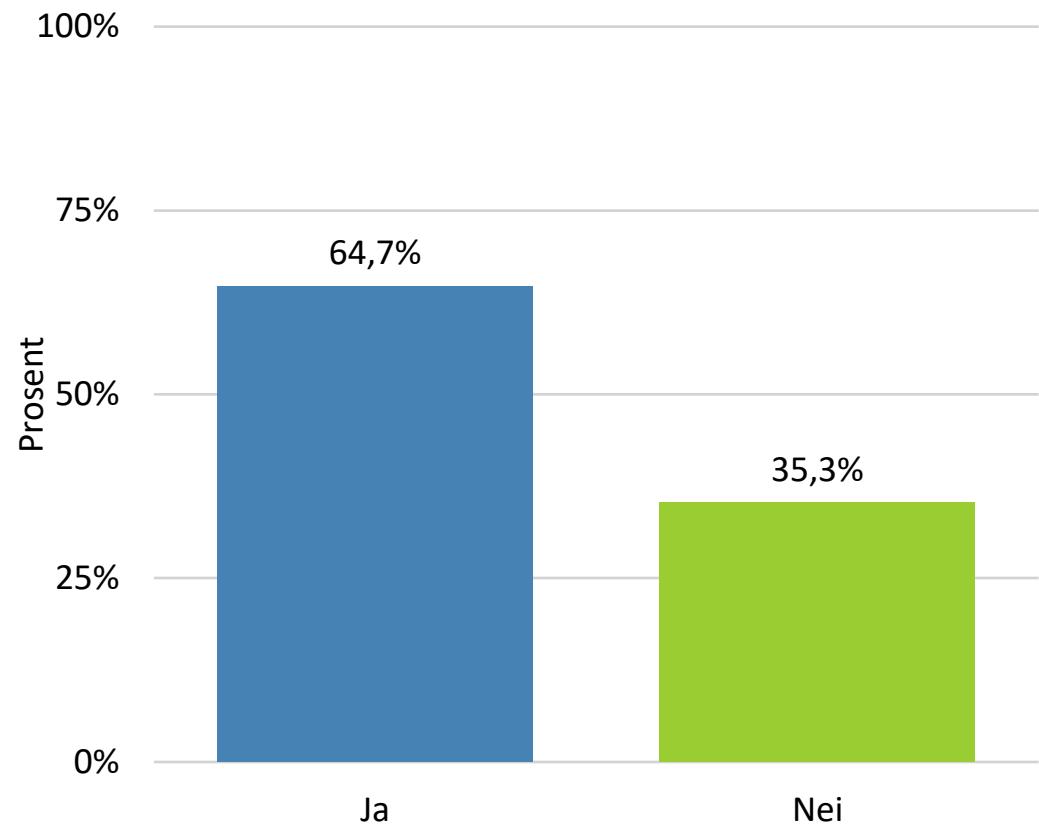
Aktørane: Fokus for ei næringsklynge i Vestland

- De tre viktigste faktorene for å øke verdiskapinga frå lokal kjøtnæring er i følge respondentane betre marknadstilgang, kompetanseheving og auka råvaretilgang.

Ønske om økt råvaretilgang

- Tidligere har vi sett at anlegga samla sett har ein betydeleg ledig kapasitet
- Lønsemda varierer også, og det kan være ein motivasjon for å auke råvaretilgangen
- Ein flaskehald som har kome fram i intervjuva er mangel på kjøttskjerarar

- Respondentene peker ikke på en bestemt løsning på hvordan å øke råvaretilgangen. Påstandene som får størst oppslutning blant respondentene handler om samarbeid.
- Begge påstandene om samarbeid får en oppslutning på 43 prosent:
 - Bedre samarbeid med grunneiere
 - Bedre samarbeid mellom vald, grunneier og kommune
- Gjennom intervjuene har respondentene også blitt spurt om å samarbeide i næringsnettverk. Noen ønsker dette, spesielt respondentene som representerer yngre bedrifter. Andre er mer tilbakeholden. Ofte har de etablert samarbeid på egen hånd. Felles svar fra alle er at det er viktig at prosessen er målrettet og fører til resultater.

Driveplikt

Lov om jord (jordlova)

Kap. IV. Vern av dyrka og dyrkbar jord m.v.

§ 8. Driveplikt

Jordbruksareal skal drivast. Driveplikta gjeld for heile eigartida. Ny eigar må innan eitt år ta stilling til om han eller ho vil drive eigedomen sjølv eller leige bort jordbruksarealet etter føresagnene i andre ledd.

Driveplikta kan oppfyllast ved at arealet vert leidt bort. Det er ein føresetnad for at driveplikta er oppfylt ved bortleige at leigeavtala er på minst 10 år om gongen utan høve for eigaren til å seie ho opp. Avtala må føre til driftsmessig gode løysingar og vere skriftleg. Avtaler som fører til driftsmessig uehdige løysingar, kan følgjast opp som brot på driveplikta. Eigaren må sende kopi av avtala til kommunen. Ei leigeavtale som er i strid med andre eller tredje punktum, kan ikkje gjerast gjeldande mellom partane eller i høve til offentlege styremakter.

Finn departementet at jordbruksarealet ikkje vert drive, kan eigaren påleggjast å leiga jorda bort for ei tid av inntil 10 år, eller at jorda skal plantast til med skog, eller tiltak av omsyn til kulturlandskapet.

0 Endra med lover 8 des 2006 nr. 68 (ikr. 1 jan 2007 iflg. res. 8 des 2006 nr. 1361), 19 juni 2009 nr. 98, se dens IX (ikr. 1 juli 2009 iflg. res. 26 juni 2009 nr. 848), 21 juni 2017 nr. 99 (ikr. 1 sep 2017 iflg. res. 21 juni 2017 nr. 829).

- 20 % av arealet på Hitra som ikkje vert gjødsla og drive - gjengroing

• Fritidseigedomar?

- Terskel for å söke produksjonstilskot
- Botnfrådrag (6000,-)
- Utstyrsmangel
(entreprenørskap/arbeidsplassar?)

• Lage –viltåkrar av innmarksbeita?

- Viltstell ikkje definert som landbruk – men her bør absolutt gjevast tilskot! Og av beredskapsomsyn kan det vere strategisk klokt å gje areatilskot til eigarar som tilrettelegg innmark til vilt

• Kulturlandskapstilskot 285 kr/ dekar, areatilskot, 360 kr/dekar

• Kommunalt tilskot, samarbeid med Jeger og Fisk?

• Viltfondsmidlar?

- Bøndene i Noreg får betydelege statlege tilskot til landbruksdrifta – verdiar som kjem heile lokalsamfunnet til gode

Verdiskaping – hjorteviltet og lokalsamfunnet

- Skjerm dei viktigaste grovforareala/kompensasjon
- Motiver til drift av areal som har gått ut av produksjon (tilskot, viltåkrar, osv)
- Ha fokus på viltforvaltning – dyrevelferd, snittalder, kjønsfordeling og unngå for tette bestandar
- Leit etter synergiar, snakk saman på tvers av næringane, **bygg verdikjeder** – lokalmat, turisme, jaktturisme, fiske, overnatting mm.
- Ulike tilbod gjennom året, kvar årstid har sine moglegheiter

SNH - Forslag til fokus i klyngesamarbeidet

- Råvaretilgang: Få tak i meir viltkjøt – verte kjende, kjøling og kvalitet
- Marknad: Samarbeide om marknadstilgang og logistikk, kvalitetsfokus
- Aktivere kommunane – bedre dialog med jegerar, grunneigarar
- Samlingsplass for aktørane
- Kompetanse: Påfyll, deling, kurs med meir
- Rammebetingelser: Regelverk, støtteordningar, handlingsrommet i regelverket – viktig å vere løysingsorientert
 - Mattilsynet har naudsynt kompetanse og bør bidra til å utvikle næringa, fokus på kvalitet
 - Felles kriterier for næringsaktørar i heile Vestland
- Gruppearbeid

Hjortesenteret framover

- Kompetansesenter – og fasilitator for næring
- Kompetansesenter og FoU-arena, kopling mellom det ville og det tamme
- Vil bidra til profesjonalisering
- Dyrevelferd og kvalitet i alle ledd
- Styremøte fredag 1. september – tett dialog med våre brukarar: jegerar, bedrifter, kommunar, fylke og stat

